

KÜRESELLEŞMENİN SAVAŞLARI VE BUHARLAŞAN ADİL SAVAŞ KURAMI

THE WARS OF GLOBALIZATION AND THE DISAPPEARANCE OF
JUST WAR THEORY

ADNAN BÜLENT BALOĞLU*

ABSTRACT

Today, a small number of capitalist elite, with their limitless power and huge capital, make an effort to dominate the World economy and politics, and control over natural sources. In order to reach their aim, they have a project which they own its design patent: Globalization. They committed themselves to enforce this project of globalization through neoliberal politics and various concepts that they emptied of its true content, such as liberal free economy, free market, democracy, individual freedom, and human rights. However, the implementation of these concepts outside the borders of the West is quite different from those written on paper. The notion that the use of such concepts, in fact, is the trap of wild capitalism hidden behind globalization is gradually gaining ground. Within the same context, the idea that they are also used as tools of oppression, invasion, war and exploitation by the tyrants and imperialist elites is also expressed more loudly among the prominent experts of politics and economics. They are of the opinion that globalizatin, on the one hand, feathers elites' nest who pursue limitless profit and gain, and on the other hand, it also widens the gap between the poor and the rich. Politics also took over responsibility in implementing the globalization project. This responsibility is rather implemented through wars and invasions. Afghan and Iraq wars are typical examples of such implementation among many others. Thanks to the wars spurred by globalization, the destruction, devastation, persecution, exploitation, injustice and iniquity are gradually becoming chronic. As a result, arbitrary wars of globalization also destroyed the foundations and reasons of the Just War Theory of the Christian theology.

Keywords: Globalization, Capitalism, War, Iraq War, Just War Theory.

Öz

Bugün, küçük bir zengin kapitalist 'elit' grubu, elindeki sınırsız güç ve devasa sermaye ile yeryüzü ekonomisine ve siyasetine hükmetmek ve tabii kaynaklarını tekeline almak için büyük bir çaba sarf ediyor. Hedeflerine ulaşabilmek için ellerinde tasarımı ve patenti kendilerinin olan bir proje var: küreselleşme! Bu projeyi, liberal serbest ekonomi, serbest pazar, demokrasi, bireysel özgürlük ve insan hakları gibi içeriğini boşalttıkları kavramlarla ve politikalarla (neoliberalizm) dayatmaktadırlar. Ne var ki, bütün bunların Batı'nın sınırları dışındaki uygulamaları kâğıt üzerinde sunulanla ciddi tezat teşkil etmektedir. Bu kavramların kullanılmasının, küreselleşme ideolojisinin ardına gizlenen vahşi kapitalizmin bir tuzağı olduğu fikri giderek güçlenmektedir. Aynı bağlamda, tahakkümcü ve sömürgeci seçkinlerin bunları baskı, işgal, savaş ve sömürü aracı olarak kullandıkları fikri de siyaset ve ekonominin önde gelen uzmanlarınca daha güçlü bir biçimde seslendirilmektedir. Bu uzmanlara göre, küreselleşme, bir taraftan hadsiz hudutsuz ekonomik kâr ve kazanç peşinde olan seçkin sınıfın küfesini doldururken, diğer taraftan da zenginle fakir arasındaki makası açmaktadır. Küreselleşme projesinin yürütmesinde siyaset de önemli bir rol ve fonksiyon üstlenmiş durumdadır. Bu rol daha ziyade işgal ve savaşlar üzerinden icra edilmektedir. Daha başka örnekleri de bulunmakla beraber, Afgan ve Körfez savaşları bunun tipik örnekleridir. Küreselleşmenin savaşlarıyla birlikte, yeryüzünde yıkım, tahrip, zulüm, sömürü, adaletsizlik ve haksızlık giderek kronik bir hal almaktadır. Neticede, küreselleşmenin keyfi savaşları Hıristiyan teolojisinin adil/haklı savaş kuramının temellerini ve gerekçelerini de yerle bir etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Kapitalizm, Savaş, Irak Savaşı, Adil/Haklı Savaş Kuramı.

* Prof. Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı Müşaviri.
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3938-1088>

“Eğer ölenler geri dönebilseydi savaşlar biterdi.”

(Stanley Baldwin)

*“Savaş cehennemdir. Uçan bir merminin fotoğrafını çekemezsiniz
ama gerçek korkunun fotoğrafını çekebilirsiniz.”*

(Horst Faas)

*“Esasen küreselleşmenin kurallarını yazan
ve kurumlarını inşa eden Birleşik Devletler’dir.”*

(Joseph Stiglitz)

Giriş: Küreselleşmenin Savaşları

Eric Hobsbawm’ın ‘aşırılıklar çağı’ adını verdiği yirminci yüzyıl, ikisi dünya savaşı olmak üzere, toplam ölü sayısı tahminen 136,5 ile 148,5 arasında değişen pek çok vahşi savaşa sahne olmuştu. (Miltenberg 2006:9). İki büyük dünya savaşının açtığı yaralar kapanmadan yeni yüzyılın ilk çeyreğinde yeni savaşlar patlak verdi. İkinci Dünya Savaşı’nın üzerinden yaklaşık yetmiş beş yıl geçti. O günden bugüne güçlü ile zayıf arasında sonucu daha baştan belli irili ufaklı pek çok savaş oldu. Aynı zamanda bu savaşlar, gücünün, en son savaş teknolojisini zayıfın üzerinde denediği savaşlardı. Bu savaşlarda zayıflar, doğal olarak, ağır zayıat verdiler, derin sosyo-ekonomik yaralara دچار oldular. Bazıları ise işgal edildi, parçalandı, hatta yarı sömürge konumuna düştü. Soğuk Savaş’ın bitiminden itibaren, uluslararası siyaset ve ekonominin önemli kararları neredeyse tek egemen gücün gölgesinde alınıyor. Emperyalist emellerin yeni kodlaması olan ‘tek’ kutuplu dünyanın gelecekte insanlık için ne gibi sürprizler hazırladığını zaman gösterecek. Ancak bu durumun, doğal kaynakların giderek azaldığı, pazar payların her geçen gün daraldığı dünyamızda, içinde büyüklerin de fiili taraf olduğu büyük bir kapışmaya yol açması halinde topyekûn insanlığı vahim ve yıkıcı sonuçların beklediğini söylemek bir kehanet olmayacaktır. Bu kapışma olur mu olmaz mı bilinmez ama kaotik güç merkezlerinin küresel güç ve denetimi ele geçirmek için amansız mücadele verdiklerini, birbirlerini köşeye kısırmak için hiçbir fırsatı kaçırmadıklarını söyleyebiliriz. Belki bu tabloyu, Immanuel Wallerstein’in ‘kaotik belirsizlik’ kavramı ile tanımlamak isabetli olacaktır.

Bu kaotik belirsizlikle bezenmiş tablonun sorumluları, ‘küresel refah aldatmacası ile işgal ve sömürüyü kurallaştıran, güç kullanarak girdiği coğrafyaları bir yangın yerine çevirenlerdir. Gerçekte savaşlar da onların savaşlarıdır. Bugün dünyamız, ideolojilerin çarpıştığı Soğuk Savaş atmosferinden

küreselleşmenin kaotik dünyasına savrulmuş vaziyettedir. Ardında keskin bir zekânın bulunduğu şüphe götürmeyen küreselleşme de, gerçekte, patenti onlara ait bir projedir. Bu proje ile hayata, topluma, ekonomiye, siyasete, devlete, velhasıl insanla ilgili olan her şeye sil baştan ayar çekilirken, hayatlar, alışkanlıklar, kültürler, inançlar, davranışlar ve yerleşik kurumlar geri dönülmez biçimde değişmekte ve dönüşmektedir. Artık hiçbir şeyin eskisi gibi olması mümkün değildir.

Küreselleşme nedir sorusunun klişeleşmiş cevapları vardır: bir zaman ve mekân sıkışması; dünyanın küçülüp çekmesi ve bir köye dönüşmesi; uluslar ve ulusal ekonomiler arasında bağların, ticaretin artması; özgürlük, insan hakları ve demokrasinin yayılması; fikirlerin ve inançların hızlı ve serbest dolaşımı; yerel ekonomilerin sınır ötesine açılması; ulusal ve bölgesel ekonomilerin birbirine bağımlı hale gelmesi ve entegre bir dünya ekonomisinin doğması; enformasyon ve enformasyon teknolojilerinin yayılması; eşyanın, bilginin, fikirlerin ve insanların mobilizasyonu vb. Kâğıt üzerinde bakıldığında bunlara itiraz etmek pek mümkün görünmüyor. Gerçek şu ki, yeryüzü toplumları küreselleşme ile birlikte daha önce aşına olmadıkları tarzda köklü bir dönüşüm ve değişim sürecine girdiler ve bu esnada bu sürece hükmeden büyük trendlerle de yüzleşmek zorunda kaldılar: devlet sınırlarında ve dışında ekonomik bütünleşme; devlet içinde siyasi bölünmeler; küresel ekonomik güç dengesinin hızla değişmesi; toplum bireylerinin üyesi olduğu ulusal, kültürel ve siyasi sınırları aşan fiili organizasyonların doğması. (Rabie 2013:175) Bunlara terörün küreselleşmesiyle birlikte, kargaşa ve keşmekeşten arınmış huzur adacıklarının (Norveç, Yeni Zelanda gibi) giderek azalması olgusunu da eklenmelidir. Durum böyle olunca, küresel ekonomiye zaruri entegrasyon yüzünden içerde kendi ekonomisini kontrol etmekte zorlanan, küresel siyasetin müdahaleci dayatmaları yüzünden içerde siyaseten parçalanma riskiyle karşıya kalan ve dolayısıyla kendi sosyal yapısını güçlü tutmada, bütünlüğünü muhafaza etmede zorlanan devletlerin yeryüzü kaderinin küresel siyaset ve ekonominin nüfuz merkezleri ve güç dengeleri tarafından belirlenmesi kaçınılmaz görünmektedir.

Neoliberal ekonomi politikalarıyla dayatılan küreselleşme ile birlikte servetin dünya nüfusunun yüzde birinin elinde toplanması, servetin eşitsiz paylaşımının kurallaşması, zengin ile fakir arasındaki makasın büyümesi, doğal kaynakların ve pazarların bir avuç tekkelci küresel sermayedarın denetimine geçmesi gibi bir dizi sebebe demokrasi, özgürlük ve insan hakları idealini yayma bahanesiyle girişilen işgal ve savaşlar da eklendiğinde küreselleşme

karşıtlığının niçin giderek yaygınlaştığını sormak anlamsız hale geliyor. Kuralsız kapitalist rekabetin dünyasında “mevcut iki yüz devletin belli bir kısmı vergi cenneti ve gerçekte küresel ekonomiye sağladıkları yararın ötesinde herhangi bir varoluş nedenleri yok” (Hobsbawm 2007:54) diyen İngiliz tarihçi Eric Hobsbawm küreselleşme karşıtlığında başı çekenlerden yalnızca biri. Benzer şekilde, Kanadalı siyaset bilimci Ellen Wood da küreselleşmenin, gerçekte bütünleşmiş bir dünya ekonomisi olmadığını, serbest ticaretle bir ilişkisinin bulunmadığını, tam aksine ticaretin imkânlarını emperyal sermayenin çıkarlarına göre denetleyen bir mekanizma olduğunu söyler. Ona göre küreselleşme, bağımlı ekonomileri dışa açarak onları ‘dünya çapında talancı bir spekülasyon’ harekâtını yürüten emperyal sermaye karşısında kırılğan hale getirir. (Wood 2012:147-54). Wood, küreselleşmeyi, çoklu devlet sistemine yaslanan, kıtaları ve siyasi sınırları aşarak geniş kapsamlı bir hegemonya kurma peşinde koşan yeni bir emperyalizm olarak tanımlar. (Wood 2012:172). Bugün, kurallarını yazdığı küresel ekonomi projesini sonu, amacı ve zamanı olmayan savaşlarla dayatan, orantısız gücü, ezici ve münhasır üstünlüğü ile sahip olduğu refah ve teknolojisini kendi çıkarları için kullanan bir sermaye imparatorluğu var. (Wood 2012: 175-86). Aynı şekilde, küreselleşmenin genel refahı arttırdığı, hayat standardını yükselttiği, ortalama hayat süresini uzattığı iddia edilse de dünyadaki servetin % 60’ı gelişmiş ülkeler arasında gidip gelmekte, paylaşımında aslan payını bu ülkeler almaktadır. (Echevarria II 2003:1-2). Ekonomi uzmanı Amerikalı gazeteci William Greider de küresel ekonominin yıkıcı özelliğine dikkat çeker: “Küresel ekonomi her toplumu çatışan iktisadi çıkarların oluşturduğu yeni kamplara bölmekte, her ulusun toplumsal birliğini koruma yeteneğini azaltmakta, üstelik ulus-devlet içindeki insanları birleştirdiği düşünülen ortak siyasal değerler varsayımıyla dalga geçmektedir.” (Greider 2003:19).

Keskin küreselleşme karşıtlığı ile tanınanlardan biri de iktisatçı Samir Amin’dir. O, küreselleşmenin bir sürekli savaş ve Amerikanlaştırma projesi olduğunun altını çizer ve çağımızın temel sorununun sömürgecilik olduğunu söyler. (Amin 2018:18). Ona göre, liberal değerlerin ardına gizlenen küreselleşme gittiği her yerde, kutuplaşmayı, yoksullaşmayı, yabancılaşmayı ve eşitsizliği derinleştirir, ekonomik sömürü adına serbest piyasa kurallarını küresel sermayedarların lehine belirler. Küreselleşme denen şey, ekonomik ve siyasi güç ilişkilerininin ‘tek elden’ denetlenmesidir; ABD’nin çıkarlarını koruyan ‘güvenli’ bir dünya oluşturma stratejisidir. Amin’in deyimıyla küreselleşme tam bir ‘liberal virüs’tür. Bu virüs, doğal kaynakları tarumar eder, kitlelerin elinde ne varsa (değerler dâhil) hepsini alır ve onları emperyalist

sömürünün köleleri kılar. (Amin, 2016). Emperyalizmi kapitalizmin olmazsa olmaz yönelimi olarak gören Michel Collon da, mevcut sömürgeci ve tekelci ekonomi yasaları gereği rakipler arasında süregiden yeni bölgeleri ve ülkeleri zapt etme yarışının er ya da geç bir savaşla noktalanacağını söyler. ‘NATO: Medyanın Anlatmayacağı Bir Hikâye’ isimli makalesinde Collon, NATO’nun hiç güven telkin etmediğini açıkça ifade eder: “Dünyanın herhangi bir bölgesini elde etmeyi veya yıkıma uğratmayı becerebilecek bir donanması var. Ve bu donanma sağlam ellerde değil.” (Collon 2007:137).

Bugün Latin Amerika’dan Ortadoğu, Afrika, Asya Pasifik ve Avrasya’ya kadar ekonomi ve siyasetin can damarı mesabesindeki bölgeler üzerinde kıyasıya bir egemenlik, paylaşım ve hegemonya savaşı var. Bu hegemonya mücadelesi mevzi kapma yarışlarını, çok kutuplu kapışmaları ve sıcak çatışmaları kapsıyor. (Varlı 2018:13 vd.). Doğal olarak, hegemonya yarışının kıyasıya sürdüğü bölgelerin ülkeleri sürekli krizlerle yıpratılıyor, terör örgütleriyle taciz ediliyor.

Bütün bunlar olup biterken, savaş terminolojisi zenginleşti, savaş çeşitleri arttı. Tarihte bilinen kara ve deniz savaşı çeşitlerine sırasıyla asimetrik savaş, gerilla savaşı, psikolojik savaş, siber savaş, nükleer savaş, vekâlet savaşı gibi savaş çeşitleri de eklendi. İlâveten, küresel sermayedarlar ile onların himayedarlarının (ABD, Çin, Rusya, Japonya vb.) yerkürenin doğal kaynakları ve pazarları üzerinde hâkimiyet kurabilmek için başvurdukları kirlî yöntem ve mücadeleler de savaş kavramına dâhil edilmelidir. Ve yine, rakibi çökertmek amaçlı sermaye piyasaları üzerinden yürütülen ‘kur’ savaşları da unutulmamalıdır. Savaş kavramı artık her yeredir. Paranın tarihini yazan Jack Weatherford, bilgisayar şirketleri, bankalar, kredi kartı sistemleri, telefon şirketleri, kablolu televizyon şirketleri ve çeşitli perakende çıkar grupları gibi farklı sektörlerin önde gelen oyuncularının dünya nakit pazarını ele geçirme savaşından bahseder. Sıcak paraya hükmedebilmek için kendi aralarında şebekeler kuran bu aktörler, Weatherford’un tanımlamasıyla, kıyasıya bir ‘elektro-nik nakit savaşları’ içindedir. (Weatherford 2019:251). Gıda ve su savaşları, kıtlık savaşları, sınır savaşları, nüfuz savaşları (Attali 2018:258 vd.) ve hatta afyon ve tütün savaşları ile listeyi daha da uzatabiliriz. Ateşli silah yerine mîsilleme ticari hamlelerle pazar paydaşlarını ekonomik bakımdan zayıflatma veya çökertme amacı taşıyan bu yeni savaş türleri, hiç şüphesiz, arsız kapitalizmin yeni icatlarıdır. Özellikle bu savaşlar, Soğuk Savaş’ın nihayete erişini sembolize eden Berlin duvarının yıkılmasıyla birlikte ete kemiğe bürünmüş, güçlünün zayıfı ‘ezme’ veya ‘hizaya çekme’ stratejilerinin bir parçası olarak sıkça müracaat edilen yöntemler olmuştur.

ABD'nin 2003 yılında Irak'ı haklı bir gerekçe olmaksızın, gayrimeşru işgal eyleminin ardındaki 'örtülü' sebeplerden birisi de tekelci küresel sermayedarların ekonomik çıkarlarını koruma siyasetiydi. 1960'ta Ulusal Güvenlik Konseyi'nde "Ortadoğu petrolü karşılıklı güvenlik için nükleer savaş başlıkları kadar büyük öneme sahiptir," diyen dönemin Hazine Bakanı Robert Anderson, bu siyasetin gerçek emellerini açıklamakta bir beis görmüyordu. Nitekim Ortadoğu petrolüne bağımlılığın küresel bir olgu olduğunu söyleyen Hint asıllı ABD'li tarih profesörü Vijay Prashad, oradaki üretimin küresel petrol fiyatlarını etkilediğini söyler ve sözlerine şöyle devam eder:

"Önemli olan bölgedeki petrolün ABD'ye sevki değil, basitçe, petrol fiyatlarını düşük tutmak ve sanayi toplumunun yüksek temposunu sürdürmesini sağlamak için o petrolün akmaya devam etmesidir. Bu, koruma maliyetlerinin kamu sektörü, yani ABD silahlı kuvvetleri tarafından üstlenilmesine ihtiyaç duyan özel çok uluslu petrol şirketleri için de bir zorunluluktur. İşte bu nedenle, 1920'lerden beri dünyanın en büyük ekonomisi ve 1990'lardan beri dünyanın en büyük askeri gücü olan Amerika Birleşik Devletleri dünya petrol rezervlerinin fiili jandarması olmuştur." (Prashad 2012:58-9).

Prashad'ın sözleri, tek başına bir ülkenin kendine vazife çıkararak dünyanın jandarmalığına soyunup bütün dünyanın gözü önünde, tahakkümcü bir arzu ve iradeyle yıkıcı sonuçları olan bir savaşa gerçekte hangi sebeplerle kalkıştığını izaha yeterlidir. Küresel sermayedarların yüce menfaatleri ile 'jandarma' devletin çıkarları buluştuğunda savaş için sudan bahaneler yeterli olabilmektedir. Ne var ki bu savaş, Irak için büyük bir yıkım olmanın ötesinde bölge ülkeleri için başta terörizm olmak üzere sürekli bir huzursuzluk ve istikrarsızlık kaynağı olacak derin yaralar açmıştır. DEAŞ bu savaşın doğrudan sonuçlarından biriydi, keza bölgedeki alev Suriye Savaşı ile daha da büyüyünce bir başka terör örgütü daha türemiştir: YPG-PYD. Körfez Savaşı ve ardından gelen işgal, Adil Savaş Kuramı'nın en can alıcı sorusu olan 'Adil bir savaş mümkün müdür?' sorusunu da tartışmaya açmıştır. 'Bir savaşın ahlâki sayılma ölçütleri neler olabilir? Bir ülkeyi işgal etmenin haklı gerekçeleri olabilir mi?' gibi sorular tartışılacaktır, savaşı önlemek üzere kurulan uluslararası organizasyonlar da olup bitenleri seyretmekle yetinmişlerdir. Terörü üreten ve besleyen küresel sömürgecilik, 'terörle savaş' idealini sulandırmakla kalmamış, ilhamını Hıristiyan teolojisinden alan adil savaş kuramını da bertaraf etmiştir.

Yeryüzü kaynaklarına hükmetme, zayıf ve güçsüz olanı ezme, yoksullaştırma ve kolonileştirme projesi olarak küreselleşme, siyasi ve ekonomik hedeflerini gerçekleştirebilmek için savaşı meşrulaştıran gerekçeleri üretmesi için siyasete mühim bir rol yüklemiştir. Ekonominin küresel aktörlerinin

arazideki kaynaklara ve pazarlara tahakkümünü sağlamak için Irak özelinde siyasetin oynadığı rol bu minvalde hatırlanmalıdır. George Bush iktidarının Savunma Bakanı David Rumsfeld, 9/11 saldırılarıyla Saddam'ın her halükârda ilişkilendirilmesi için basına verdiği talimatlarla hafızalardadır. Bu işgalci anlayışın izlerini sürenlere de David Rockefeller'ın 14 Eylül 1994'te Birleşmiş Milletler İş Konferansında sarf ettiği şu sözleri hatırlatalım: “Küresel dönüşümün eşliğindeyiz. İhtiyacımız olan yegâne şey, tam vaktinde büyük bir krizdir; böylece bütün uluslar Yeni Dünya Düzeni'ni kabul edeceklerdir.” (<https://www.metabunk.org>). Irak işgalinde görüldüğü üzere, insan hakları ve demokrasiyi ikame etme hedefi ile yola çıkılmış, güvenlik endişelerini sıkça dillendirme işi ihmal edilmemiştir. Neticede, Irak devleti hızlı bir bölünme süreci ile yüz yüze kalmanın yanı sıra işgalin onlarca yıl sürecek sosyal, siyasi ve ekonomik faturalarını ödemek gibi bir kaderle de baş başa bırakılmıştır.

Ortadoğu uzmanı Amerikalı tarihçi William R. Polk, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Amerika'nın giriştiği 35 askeri savaş veya müdahalenin ardından söz konusu ülkelerin hiçbirisine (Guatemala, Kongo, Nikaragua, Irak, Somali, Afganistan vb.) demokrasinin gelmediğini net bir dille ifade eder. “Demokrasi” der Polk, “yerli güçlerce kurulur ya da hiç gerçekleşmez. Devletlere ya da uluslara süngü ucuyla asla benimsetilemez.” (Polk 2007:209). Aynı satırlarda Irak'la ilgili olarak da şu mülahazayı yapar: “Yeni muhafazakârlar olarak bilinen ideolojik yönelimli grupça tasarlanan Amerikan politikasına göre, Amerika'nın bütün dünyaya kendi yaşam tarzını dayatma hakkı ve hatta yükümlülüğü vardı. Irak esasen sonu gelmez ve her yeri kapsayıcı savaşla başarıya varacak yeni bir 'haçlı seferi'nin ilk basamaklarından biriydi. Eğer dünyaya Amerika'nın hayal ettiği bir şekil vermek gerçekten yeni-muhafazakârların hedefi ve bunun için de öngördükleri araç da savaş ise, tarihten pek bir şey öğrenememişler demektir.” (Polk 2007:208-9). “Batı'da siyasi şiddet hiçbir surette tamamen kovulamaz veya yasaklanamaz, bilakis çağdaş kavramlarla meşrulaştırılır” (Hafez 2018: 222) diyen siyaset bilimci Kai Hafez, Amerikan tahakküm siyasetinin geleneksel sömürgecilikle pek alakasının bulunmadığı tespitini yapar. Ona göre, Amerikan tahakkümcü dış siyaseti, dost devletlerin sömürgeci projelerine karma destek vermek, otoriter rejimlerle işbirliği yapmak, 1953 İran örneğindeki gibi gaddarca müdahalelerde bulunmak, Ortadoğu'yu istikrarsızlaştıran devletlere yüklü miktarlarda silah temin etmek ve nihayet, Afganistan ve Irak savaşları vb. savaşlarla yayılmak gibi emperyal hedefler üzerine kuruludur. (Hafez 2018:227-30). Bu tabloda, uluslararası şiddet yelpazesinde yer tutan Ortadoğu'daki Batı,

‘dünya halklarına özgürlüğe kavuşma şansı tanıma’ gerekçesiyle giriştiği savaşlarla Kant’ın ‘ebedi barış’ vizyonundan rotasını ‘hümaniteryen emperyalizm’ çevirmiştir. Batı, bu şiddet yanlısı tutumuyla, Kant’ın ‘demokrasiler demokratik olmayan siyasi rejimlere nispetle barışseverdirler’ tezini de çürütmüştür. (Hafez 2018:223-35)

Şu halde, iddiamız şudur: küreselleşme ile birlikte savaşın tabiatı ve biçimi değişmiştir; insanla ilgili her şeyi dönüştüren küreselleşme, savaşın kavramsal çerçevesini ve sahadaki uygulamasını da dönüştürmüştür. Küreselleşme savaşın kurallarını belirleyen âmildir. Bu çerçevede, Hıristiyanlığın adil savaş kuramı, sömürgeci kapitalist küreselcilerin ‘Yeni Dünya Düzeni’ projesi ile birlikte dönüşmenin ötesinde buharlaşmıştır.

Adil/haklı Savaş Kuramı

Paranın sağladığı güç, itibar ve imtiyazı siyasetin kirli ve keyfi manevralarıyla (masa başı oyunlar, ikiyüzlü siyaset, tehdit, ambargolar, terör örgütlerine destek, savaşlar vb.) koruma altına alan küresel sermayenin dünyasında insanın ve onun değerlerinin bir kıymeti harbiyesinin olmayacağını tahmin etmek zor değildir. Michel Beaud’ün kaynakların, insanların, çevrenin ve toplumların yaratılması ve tahribinden sorumlu tuttuğu (Beaud 2018:353) yıkıcı kapitalizmin ardındaki güç de bu küresel sermayedir. Gittiği her yerde dayanışma, kardeşlik, dürüstlük, eşitlik, sosyal adalet, güvenlik, kalkınma, refah, mutlu bir gelecek, demokrasi gibi kavramları savunmuş gibi yapmış ama gerçekte onları buharlaştırmak suretiyle toplumların içerden çürüme sürecini hızlandırmıştır. Toplumları bir arada tutan değerlerin itibar ve işlev kaybına uğraması ile küresel sermayenin nüfuz alanının genişlemesi ve kazancının katlanması arasında organik bir ilişki mevcuttur.

Küreselleşme, iddia edildiği gibi, her alandaki gelişme ve ilerlemeyle yan yana anılacaksa, bu manada onunla birlikte olağanüstü ivme kazanan bir diğer teknoloji kalemi de silah endüstrisidir. Ülkelerin harcama kalemlerinde önemli bir hacme sahip olan bu endüstrinin sürekli büyümesi ve gelişmesi, silahların çeşitlenmesi, imha ve tahrip gücünün de korkunç boyutlara ulaşması anlamına geliyor. Bugün silah fabrikalarında üretim hız kesmeden sürüyor, silah teknolojisi hem şaşırtıcı hem dehşet verici biçimde sürekli gelişiyor ve yenileniyor. Henüz üretime girmemiş silahların müşteri listesi oldukça kabarık ve üretilenler de müşteri bulmakta sıkıntı çekmiyor, hızla el değiştiriyor, hem de çok büyük paralar karşılığında. Pek çok ülke neredeyse yemiyor içmiyor borçla, krediyle silah alıyor. ‘Teknolojinin karanlık yüzü’

–kavramı Stephen D. King’ten ödünç alıyorum– olan silah endüstrisinin bu atılımı ve cazip pazarı, savaşların çeşitlenmesinin, savaş konseptinin değişmesinin sebebidir. Artık bugün meydan savaşları yapılmıyor. Geçmişin savaşları at, ok, yay, kılıç, mızrak, kalkan, mancınık, barut ve top ile yapılıırken, bugün ileri teknoloji ürünü araçlarla yapılıyor; düşmanı imha etmek için çoğu kez bir düğmeye basmanız yeterli oluyor. Bugünün savaşlarında sivil halka zarar verme, şehirleri toptan yok etme riskiniz yüksektir. İkinci Dünya Savaşında Japon halkının üzerine bırakılan ve ikisi birlikte tek seferde yaklaşık 225 bin cana mal olan atom bombaları, gelecekteki silah teknolojisinin ulaşabileceği seviyeyi ima eden önemli ipuçları taşıyordu. Yirmi birinci yüzyılın nükleer savaş tehditlerinin ve senaryolarının gölgesinde bir yüzyıl olması kaçınılmazdı. Atom bombasından çok daha yüksek tahrip gücüne sahip bombaları imal edenler bunları deneyerek birbirlerine gözdağı vermeyi de ihmal etmiyorlar. Bugün 9 ülkenin elinde yaklaşık 15 bin kadar nükleer bomba bulunduğunu bunun 13.900 kadarının sadece iki süper gücün elinde olduğunu söylersek, bugün ‘yıkıcı teknolojisi’ –yine King’ten ödünç alıyorum– ile bir nükleer savaş ihtimalinin masadaki seçenekler arasında hep var olacağını söylemek abes olmasa gerektir.

Bu birkaç örnek dahi İngiliz ekonomist Stephen D. King’in küreselleşme ile ilgili şu tespitini doğrular mahiyettedir. Küreselleşme sadece ekonomik ve finansal serpilmeyi amaçlamaz, aynı zamanda siyasi genişleme hedefi de güder. Buna göre, kendi menfaatlerini siyasi güç ve nüfuzla başkalarının üzerinden temin edenlerin, dünyanın ‘ortak’ geleceğine tek başına karar verme yetkisini tekeline geçirmek isteyenlerin dünyaya verebilecekleri mesaj ancak bir ‘eşitsizlik ruhu’ mesajı olabilir. (King 2017: 17). Böyle bir dünya, siyasi vicdansızlığın elinde adaletsiz bir dünya olacaktır. Elindeki güç ve imtiyazla kendilerine ‘insani müdahale’ yetkisi tanıyanlar aslında sadece kendi siyasi ve ekonomik çıkarlarına boyun eğdirme peşinde olduklarına göre, böyle siyasi vicdansızların elindeki adaletsiz dünyanın savaşlarının haklı ve adil olma şansı yoktur.

Bugün savaş kavramı telaffuz edildiğinde akla gelen ilk ülkenin Birleşik Devletler olması şaşırtmamalıdır. Herhangi bir yerde savaş varsa, bu ülke, doğrudan veya dolaylı, aktif veya pasif söz konusu savaşın taraflarından biridir. Bize bunu düşündüren sebeplerden biri, ABD’nin kendi dev ulus ötesi şirketlerinin küresel planlarını yürürlüğe koyma ve pazardaki rakiplerini tasfiye etme işlerini ‘terör ve savaş dâhil her türlü sıcak çatışma senaryosu’ üzerinden icraata dökmeye (Çeçen 2015:94) tereddüt göstermemesidir. Gerek

kendi içindeki etnik ve dinsel lobilerin gerekse sermaye merkezlerinin baskısı (Çeçen 2015:95) ve gerekse kendi küresel emperyal emelleri ve sahip olduğu orantısız askeri gücü, bu devleti savaş ve sıcak çatışmaların bir numaralı şüphelisi yapmaktadır. Dolayısıyla bu devletin içinde olduğu savaşların adil/haklı savaş olma ihtimalini fevkalâde zayıflatmaktadır.

ABD Başkanı W. Bush 2002’de verdiği bir demeçte, ülkesinin savaşa başvurma nedenini şu gerekçelere dayandırır: insan özgürlüğünü önceleyen bir güç dengesini yaratmak; halkların kendi lehlerine veya aleyhlerine olan ekonomik ve siyasi tercihlerine saygı duyulmasını temin etmek; insanlığın iyiliğini sağlamak. (Linden 2007:62). Bu hususlar, kâğıt üzerinde savaşın haklı, makul savaş gerekçeleri olarak sunulsa da sorulması gereken sorular vardır. Ortak iyiyi tesis etme yetkisi tek başına ABD’ye münhasır kılınabilir mi? Şayet amaç insanlığın iyiliğini gözetmekse, böyle bir kararı sahada uygulamak Birleşmiş Milletler’in oluşturacağı bir ortak askeri güce düşmez mi? İnsanlığın ortak menfaatini gözeten ABD’nin kullandığı orantısız güçle şehirleri yakıp yıkmayı, sivilleri hedef alması üstlendiği insani (!) misyonla örtüşmekte midir? İyiyi ikame ederken, toplumu, toplumun hayat tarzını, kültürünü yıkmak caiz midir? Ebu Gureyb hapishanesinde Iraklı esirlere yapılan gayriahlâki muamelenin, insanlık dışı işkencelerin izahı mümkün müdür? Güney Irak’ta seyreltilmiş uranyum başlıklı bombalar kullanan, yerli halkın tepesine bir günde 10 yıllık bomba yağdıran bir devletin savaşı adil olabilir mi? Uluslararası hukuka göre Irak ve Afganistan’da yasadışı savaşlara girişen bir ülkenin hukuktan bahsetmesi ne kadar inandırıcıdır? Bu soruları çoğaltabiliriz.

Irak savaşı, kendisini ahlâki otorite ve yanılmazlığın yeryüzü numunesi olarak tanıtan ABD’in haklı savaş iddiasını test etmek için önemli bir vaka-dır. Bu savaşta ABD, gerçek siyasi ve ekonomik menfaatlerini medya üzerinden yürüttüğü başarılı algı operasyonları ile gizlemiştir. Yine bu savaşta ABD, Linden’in dediği gibi, yeni silahlarını test etme imkânı bulmuştur; Irak savaşı gibi savaş, ülkenin teknolojik askeri üstünlüğünü arttırmasına da katkı sağlamıştır. (Linden 2007: 67). Barışı şiddet kullanarak korumak için ‘süresiz savaş’ doktrinini bir devlet felsefesi olarak benimseyen ABD, kendisine bu amaçla güç kullanma yetkisi tanımış ve nihayetinde tasarımını kendisinin yaptığı ‘terörizme karşı savaş’ın ‘haydut süper gücü’ olup çıkmıştır. (McNally 2013:69-71)

Adil/haklı savaş kuramı çerçevesinde Irak savaşı üzerinde fazlaca durmamızın gerekçesi, bu savaşta başta belirlenen hedeflerle sonda elde edilen

faydalar veya savaşı başlatma gerekçeleriyle nihayetdeki kayıplar kıyaslandığında arada derin bir orantısızlığın olmasıdır. Her şeyden önce adil bir savaşın başlatılabilmesi için masadaki muhtemel bütün seçeneklerin tüketilmesi gerekirken, burada savaş bir oldubitti ile başlatılmıştır. Barışçıl bir çözüm için masadaki tüm seçenekler tüketilmeksizin başlatılan savaş, Irak'ın nice yıllar sürecek bir kaos ortamına sürüklenmesinin esas sebebidir. Baştaki hedef ile sonda ulaşılan hedef arasındaki uçurum, bu savaşın adil savaş olma sıfatını yok etmiştir. Zira adil savaş, bir anlamda da, adaletsizliğin yayılmasını önlemek için yapılan savaştır.

Savaşın tarihini mercek altına alanlar, savaşın, Tanrı'nın kozmik düzeni ile uyum içinde olmayan toplumları hizaya getirme vasıtası olarak kabul edildiği çağlardan, bugün başta ABD olmak üzere, küreselleşmenin öncü ülkelerinin çıkarlarını korumanın aracına dönüştürüldüğünü de muhtemelen yazacaklardır. Batı'da adil savaş geleneğini yeniden diriltme çabaları varsa da küreselleşmenin gölgesinde bunların akim kalması kaçınılmaz görünmektedir. Adil savaş kuramının bel kemiğini oluşturan, savaşı ilan eden otoritenin savaşı ilan etme meşruiyetine sahip olması, savaşın gerekçesinin de haklı bir nedene dayanması şartı, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Bosna Savaşı hariç –o da son kertede, Boşnak soykırımının ardından– hiçbir savaşta karşılanmamıştır. Vietnam Savaşı'ndan Irak Savaşı'na kadar vuku bulan savaşlara bakıldığında bunların 'adil/haklı savaş' kavramını çağrıştıracak ahlâki ve meşru gerekçelerden yoksun oldukları görülecektir. Nitekim bilhassa Irak Savaşı'nda görüldüğü üzere, adil savaş kuramı, Amerikan menfaatlerini korumak ve geliştirmek için savunmasız devletlere savaş açmayı meşrulaştıran bir araçtır. Bu çerçevede yeni dünya düzeni de Amerikan ekonomisinin ihtiyaçlarına boyun eğmiş, siyasi denetimine girmiştir. (Chomsky 2003:81; Linden 2007:54).

Adil savaş kuramına gelecek olursak, Hıristiyanlığın âdil savaş geleneğinin ahlâki çerçevesinin üç kavram etrafında oluştuğunu görürüz. Bunlar sırasıyla, *jus ad bellum*; *jus in bello*; *jus post bellum* olup ilk iki kavram, savaşa gitmenin ve savaş açmanın ahlâki gerekçelerini, üçüncü kavram ise savaşın nihayete ermesiyle uyulması gereken ahlâki esasları ifade eder. Savaş öncesinde, esnasında ve sonrasında savaşçıların riayet etmesi gereken emir ve yasakların tamamı olarak da görülebilecek bu kurallar beşinci asır Hıristiyan teoloğu St. Augustine ve akabinde on üçüncü asır teoloğu Thomas Aquinas tarafından işlenmiş ve formüle edilmiştir. St. Augustine'nin şu sözleri savaş ve adalet arasındaki ilişki ve de savaşla bağdaştırılması gereken kuralların

neler olabileceği hususunda ipucu sunar: “Biz savaştığımız diye barış peşininde koşmayız, bilakis barışı elde edelim diye savaşıyoruz. Dolayısıyla savaştığımız barışçıl olun ki size karşı savaşanları mağlup edebilesiniz ve onları barışın feyzine iletebilesiniz.” (Carter 2017:1).

Jus ad bellum, savaşın başlatılmasındaki adil *neden* ve *niyeti*, savaşa karar veren siyasi otoritenin son, nihai ve kaçınılmaz çare olarak savaşa *yetkisini* ve *meşruiyetini* anlatır. Düşman tehdidi aşıkârsa, düşman açıkça taciz ediyor ve saldırıyorsa savaş için şartlar oluşmuştur. İlâveten, savaşın sonunda açık bir zafer ihtimali de olmalıdır (Weeks 2010: 9). Her savaş için olmasa da savaşı özünde kötü kabul eden Hıristiyan teologlar gayrimeşru savaşları zararlı, meşru savaşlardan ayırt etmek için savaşları tasnif etmişler, gerçekleşme şartlarını da belirlemişlerdir. Buna göre bazı savaşlar bir kötülüğü gidermek veya tamir etmek için zaruridir ancak bir savaşın ‘adil’ savaş olabilmesi için şu dört şartı karşılaması gerekir:

- 1) Savaşın açık ilanı tam egemen otorite tarafından mümkündür.
- 2) Savaşın geçerli bir sebebi (ortak iyinin müdafaası, büyük bir haksızlığa mukabelede bulunmak vb.) olmalıdır.
- 3) Savaşın devletin haklı amacı (menfaat amaçlı değil de adaleti tesis etmek gibi) olmalıdır.

4) Savaşın amacı adil bir barışın tesisi olmalıdır.

Bunlara İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra üç şart daha eklenir:

- 1) Savaşı kazanma şansı olmalıdır (kazanamayacağın savaşı açmamalısın).
- 2) Güç kullanmak son çare olmalıdır.
- 3) Savaştan beklenen fayda, hesaplanan zarar ve maliyetinden fazla olmalıdır. (https://honvedelem.hu/files/files/64874/hsz_20171_030_057_angol.pdf).

Augustine’e göre, savaş, amacına, otoritesine ve yapıma tarzına göre tanımlanır. Ayrıca, savunma ve yanlışları düzeltme amaçlı başlatılan savaş, hedefe ulaşıldığında hemen sonlandırılmalı ve barışın tesisi sağlanmalıdır. Savaş, intikam almak, zarar vermek, dövüşme arzusunu tatmin etmek ve güç elde etmek gibi amaçlar için olmamalıdır. Kral, tebaasını kötülöklere karşı korumakla mükelleftir, dolayısıyla savaşı seçmesi bu sebeptendir. (Weeks 2010:23). Augustine, yeryüzünde ‘adil’ sıfatını alacak yönetimin bütün dünyevi eylem ve icraatlarının adalet prensibi ile uyumlu olması gerektiğine inanmıştır. Bu çerçevede, adaletle yönetilen bir ölkede, savaşa giderken de adil olmalı, savaşmak için geçerli sebepler bulmalı, savaş esnasında ve bitiminde de adalet ilkelerinden ayrılmamalıdır. Her ne kadar muayyen bir savaşı

emreden bilhassa Tanrı olmamışsa da, nihayette onun yeryüzü dizaynının bir parçası olan bu savaşı onun adına yürütme yetkisi adil yönetimdi. Augustine, “Bütün güç, bazen emreden, bazen izin veren Tanrı’dan neşet eder” demiştir. (Weeks 2010: 23). Tanrı muayyen bir savaşı emrini bizzat vermemiş olabilir, ancak onun yeryüzü topluluğunun açtığı her savaş nihayette onun da savaşıdır.

Adil Savaş kuramı ne derse desin, savaşmak için ‘haklı’ gerekçeler üretmek Batılı siyasetçiler için önemini yitirmiş gözükmektedir. Uluslar arasında barış ve istikrarın korunmasından sorumlu kurumların nihai karar organlarını başından beri elinde tutan devletlerin bu kurumları kendi küresel şirketlerinin menfaatlerinin bekçiliğini yapan yapılara dönüştürmesi savaşlara gerekçe bulma zahmetini de ortadan kaldırmıştır. Bu manada Hıristiyanlığın savaşla ilgili neler söylediğine pek kulak asan da yoktur. Savaşın teolojik temelleri bugün küresel sermayenin kâr odaklı hedeflerini onaylayan seküler temeller ile yer değiştirmiştir. Nitekim 2003’te, “Irak’ta bir savaş ihtimali insanlık için bir mağlubiyet olacaktır... Son çare olması hariç, ortak iyiyi temin edecek olsa bile savaş kararı alınmamalıdır” (“Threats and Responses’, *The New York Times*, 14.06.2003) tembihini yapan Papa II. Paul’ün uyarıları dahi kulak ard edilmiştir. Dolayısıyla, savaşın ahlâki zemininden bahsetmenin neredeyse imkânsız olduğu günümüz dünyasında savaş ve işgallerin belli bazı bölgeler için kurallaşması neredeyse kaçınılmaz hale gelmiştir.

Günümüz savaşları, başından beri izaha çalıştığımız üzere, emperyalist devletlerle onların hedef tahtasına oturttuğu zayıf, güçsüz devletler arasında cereyan etmektedir. Teşbihte hata olmazsa, kurdun kuzuyu suyumu bulandırdın bahanesiyle yemesi kabilindedir. Güçlünün savaşı kazanma şansı kesindir ve güç kullanmak için çareler tüketilmiş de değildir. İlâveten, savaştan umulan faydanın savaş sonundaki devasa yıkımla kıyas edilmesi de mümkün değildir. Bunlar en basitinden Afgan ve Irak savaşlarında açıkça görülmüştür. Dahası bu savaşlarda meşru hedefler ayırt edilememiştir. Kullanılan güç daima orantısız olmuştur. Dolayısıyla, adil bir savaşın gerçekleştirilmesi için talep edilen ilkeler mevcut değildir.

Sonuç Yerine

Gelecek yüzyılda asrımızın savaşlarını mercek altına alacak uzmanlar, öyle görünüyor ki, mevcut güç ve denetim savaşlarının sebep olduğu kasvet ortamını anlamak için standart bir araştırmaya gerekli mesainin çok ötesinde bir çaba sarf edecekler. Her şeyden önce kapitalizmin ‘sistemli ve devamlı

sömürü' mantığına göre kurgulanmış bir dizi gizli iktisadi, siyasi ve askeri ilişkinin çok bilinmeyenli denklemini çözmeden bu savaşların mantığını kavramak mümkün olmayacaktır.

Günümüzde çeşitlenen savaşları, her alandaki güç ilişkilerinin kaba tezahürleri olarak görebiliriz. Bu savaşlar, Sinisa Malesevic'in dediği gibi, 'tür-içi' öldürme olayından ve şiddet eylemlerinden farklıdır. Savaşların baskın özelliği, örgütlü yapılar arasında cereyan etmesi ve temelinde ideolojik savunmaların olmasıdır. Buna göre günümüzdeki savaşlar, insanların içindeki tabii saldırma ve yok etme arzularının depreşmesiyle açığa çıkan biyolojik bir olgu değildir, toplumsal bir olgudur. "Savaşlar," Malesevic'in ifadesiyle, "toplumsal kurumlar, siyasi örgütler, modern-ulus-devlet, ideolojik doktrinler ve jeopolitikle çok fazla ilgilidir". (Malešević 2018:93). Dolayısıyla bugünün savaşlarını küreselleşme olgusundan, onun dayatmacı karakterinden ve yayılcı politikalarından ayrı düşünmek mümkün görünmemektedir.

Mevcut manzara sofistike silahların yanı sıra nükleer silahlara da sahip küresel güçlerin hegemonik hesapları açısından da dikkate alındığında, muhtemel hiçbir savaşın ahlâki olma ihtimali yoktur. Bu ihtimal bulunmadığı gibi, güç ve imtiyaz sahibi olmanın, bir başka ülkeye müdahale hakkı tanıyıp tanımayacağı da sorulmalıdır. Her şeyden önce, böyle bir hakkı kendinde görmek uluslararası hukuku hiçe saymak demektir. Şu da var ki, böyle bir güç, her şeyden önce, insani müdahale bahanesiyle girdiği ülke üzerinde kendi varlığını pekiştirecek siyasi ve iktisadi projelerin peşinde olacaktır. Irak ve Körfez Savaşlarında bariz biçimde görülen bu tutumun küresel barış için ciddi bir tehdit oluşturduğunu görmemiz gerekir. Aynı egemen gücün, Iraklı esirlere yaptığı işkence, reva gördüğü insanlık dışı muamele bile tek başına gerçek niyetin 'insani' bir amaç taşımadığını gösteren önemli bir delildir. İlaveten, şimdilerde bariz biçimde görüldüğü üzere burada gerçek niyetin, bölgedeki emel ve ideallerini üzerinden daha kolay gerçekleştirebileceği uydu bir Kürt devleti kurmak olduğunu görmek zor değildir. Nitekim bölücü terör örgütü PYD-YPG'ye Fırat'ın doğusunda özerk bir hareket alanı açma çabaları bu minvalde okunmalıdır. Aynı süper gücün Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıması, Golan tepelerinin mülkiyetini İsrail'e vermesi de açıkça bölgede farklı ama uzun vadeli bir projenin yürüdüğünü göstermektedir.

Kapitalizmin zorunlu sonucu olan emperyalizm gerçek büyümesini savaşlara borçludur. Emperyalizm ile huzur ve istikrar yoksunluğu at başı gider. Onun gölgesindeki terör unsurları arazide savaşın başlamasından önce onun gelişini meşrulaştıracak ön hazırlıkları üstlenir. Bu örgütler

kapitalizmin emperyalist emellerine tehdit oluşturan ‘uyum’ toplumunun huzur ve istikrar dengesini bozar, kaynaklarını israf eder.

Küreselleşmenin doğru anlaşılması dünyada son onlu yıllarda görülen köklü siyasi, ekonomik dönüşümün tabiatının anlaşılabilmesi için zaruridir. Demokrasinin, özgürlük ve insan haklarının tesisi; zenginliğin ve toplumsal refahın artması; ileri/üstün kültürün ve uygarlığın –gerçekte, Batılı değerlerin– yayılması; malların ve bilginin âdil ticareti ve paylaşımı; hammaddeye ve pazara kolay ve eşit erişim vb. gerekçelerle sunulan küreselleşme gerçekte sömürgeci kapitalizmi örten bir kılıf işlevi görür. İşgal, savaş ve terördeki artışla küreselleşme arasında sıkı bir organik bağ vardır. Küreselleşmenin gerçek doğasını barış, demokrasi, özgürlük, insan hakları ile bağdaştırmak mümkün görünmemektedir. Her ne kadar küreselleşme savunucuları bu konularda kolay kolay itiraz edilemeyecek ağdalı ve cazip bir retorik üretmiş olsalar da, küreselleşmenin doğasında gerçekte yatan şey savaş ve emperyalizmdir yani sömürgeciliktir. (Savran 2011:13).

Aklın sınırlarının uç limitinde dolaşan teknoloji insanı, yüksek zekâ ve emek mahsulü eserlerini ardı ardına vitrine sıralarken insani idealleri göz ardı ediyor. Bir diğer ifadeyle, teknoloji ilerlerken birçok insani ideal ve değer geriliyor. İlişkiler yozlaşıyor, toplumlar kutuplaşıyor, toplumu bir arada tutacak sosyal projeler akamete uğruyor. Demokrasi toplumlarına meşruiyet sağlayan önemli unsurlardan biri olan çoğulculuk yerini etnik ideolojilere ve yabancı düşmanlığına bırakıyor. Silah sanayiinin ve teknolojisinin gelişim hızına paralel olarak, şiddet sektörünün sınırları da sürekli genişliyor. Şiddet sektörünün beslendiği bir başka kaynak ise refah, güç ve imtiyazın belli ve sınırlı ellerde toplanmasıdır. Ekonomik krizleri, sosyal çalkantıları, terör ve savaşları, sömürü üzerine kurulu çıkarıcı ilişkileri ile gündemi küreselleşme üzerinden onun siyasi ve iktisadi ayakları belirlemektedir. Batı'nın siyasi ve ekonomik gücü kendi tekeline alma çabaları müspet sonuç verdiği takdirde savaşın kurallaşması kaçınılmazdır. Bu ise tepesinden savaş bulutlarının hiç eksik olmadığı bir dünyada kanunun yerine barbarlık hukukunun geçmesi, kan ve gözyaşının hiç bitmemesi anlamı taşır. Hak, hukuk, adalet ve insaf yoksunu, kuru, sahte bir adalet söyleminin hüküm ferma olması demektir.

Kaynakça

- AMİN, Samir, (2016), *Liberal Virüs*, (Çev.) Fikret Başkaya, Yordam Kitap, İstanbul.
- AMİN, Samir, (2018), *Emperyalizm ve Eşitsiz Gelişme*, (Çev.) Semih Lim, Yordam Kitap, İstanbul.
- ATTALI, Jacques, (2018), *Geleceğin Kısa Tarihi*, (Çev.) Turhan Ilgaz, İmge Kitabevi, İstanbul.
- BEAUD, Michel, (2018), *Kapitalizmin Tarihi 1500-2010*, (Çev.) Fikret Başkaya, Yordam Kitap, İstanbul.
- CARTER, Joe, (2017), "A Brief Introduction to the Just War Tradition", The Ethics and Religious Liberty Commission, <https://erlc.com/resource-library/articles/a-brief-introduction-to-the-just-war-tradition-jus-ad-bellum> (erişim: 16.03.2019)
- CHOMSKY, Noam, (2003), *Hegemony and Survival: America's Quest for Global Dominance*, Metropolitan Books, New York.
- COLLON, Michel, (2007), "Nato: Medyanın Anlatmayacağı Bir Hikâye", *Medya ve Savaş Yalanları* (Ed.) Lenora Forerstel, Yordam Kitap, İstanbul
- ÇEÇEN, Aml, (2015), *Kapitokrazi: Sermaye Egemenliği*, Tarihçi Kitabevi, İstanbul.
- ECHAVARRIA II, Antulio J., (2003), *Globalization and the Nature of War*, Strategic Studies Institute, Carlisle.
- GREIDER, William, (2003), *Tek Dünya: Küresel Kapitalizmin Manik Mantiği*, (Çev.) Yavuz Alogan, İmge Kitabevi, İstanbul.
- HAFEZ, Kai, (2018), *Batı'da ve İslam Dünyasında Radikalizm ve Siyasi Reform*, (Çev.) A. Bülent Baloğlu, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul.
- HOBBSAWM, Eric, (2007), *Yeni Yüzyılın Eşiğinde*, Yordam Kitap, İstanbul.
- KING, Stephen D., (2017), *Küreselleşmenin Sonu: Kasvetli Yeni Dünya*, Profil Kitap, İstanbul.
- LEITENBERG, Milton, (2006), 'Death Wars and Conflicts in the 20th Century', *Cornell University Peace Study Program Occasional Paper 29*, https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20060800_cdsp_occ_leitenberg.pdf (erişim: 14.03.2019)
- LINDEN, Harry van der, (2007), "Just War Theory and U.S. Military Hegemony", *Rethinking the Just War Tradition* (Ed.) Michael W. Brough, John W. Lango, Harry van der Linden, State University Press, New York, ss. 53-74.
- MALEŞEVI, Siniša, (2018), *Savaşın ve Şiddetin Sosyolojisi*, Hece Yay., İstanbul.
- McNALLY, David, (2013), *Bir Başka Dünya Mümkün: Küreselleşme ve Antikapitalizm*, (Çev.) Oya Köymen, Yordam Kitap, İstanbul.
- POLK, William R., (2007), *Irak'ı Anlamak*, (Çev.) Nurettin Elhüseyni, NTV Yay., İstanbul.
- PRASHAD, Vijay, (2012), *Arap Bahanı, Libya Kışı*, (Çev.) Şükrü Alpagut, Yordam Kitap, İstanbul.
- RABIE, Mohamed, (2013), *Global Economic and Cultural Transformation: The Making of History*, Palgrave Macmillan, New York.
- SAVRAN, Sungur, (2011), *Kod Adı Küreselleşme: 21. Yüzyılda Emperyalizm*, Yordam Kitap, İstanbul.
- WEATHERFORD, Jack, (2019), *Para*, (Çev.) İnönü Korkmaz, Maya Kitap, İstanbul.
- WEEKS, Albert Loren, (2010), *The Choice of War: the Iraq War and the Just War Tradition*, California.